

DORACAK PËR APLIKIMIN E LIGJIT PËR MBROJTJEN E DENONCUESVE NË ARSIMIN E LARTË NË REPUBLIKËN E MAQEDONISË

Instituti për Hulumtime Strategjike dhe Edukim

DORACAK PËR APLIKIMIN E LIGJIT PËR MBROJTJEN E DENONCUESVE NË
ARSIMIN E LARTË NË REPUBLIKËN E MAQEDONISË

Shkup, prill 2018

DORACAK PËR APLIKIMIN E LIGJIT PËR MBROJTJEN E DENONCUESVE NË ARSIMIN E LARTË NË REPUBLIKËN E MAQEDONISË

Instituti për Hulumtime Strategjike dhe Edukim

www.isie.org.mk

www.univerzitetbezkorupcija.mk

Për botuesin

Dr. Misho Dokmanoviq

Shtyp

Pan Computers & Print - www.pan.mk

Ky projekt u zbatua nga Instituti për Hulumtime Strategjike dhe Edukim - ISIE në periudhën 2017-2018 me mbështetjen e Ambasadës së Shteteve të Bashkuara të Amerikës në Republikën e Maqedonisë.

Ky projekt mbështetet pjesërisht nga Ambasada e SHBA-ve. Mendimet, gjetjet dhe përfundimet ose rekomandimet e paraqitura këtu janë të zbatuesit, autorit (autorëve) dhe nuk pasqyrojnë ato të Qeverisë së Shteteve të Bashkuara.

PARATHËNIE

I nderuar lexues,

Universiteti duhet të jetë i hapur, transparent dhe i qasshëm. Prandaj, në varësi të natyrës së anëtarësisë tuaj në qarqet universitare, arsimit tuaj, kryerja e punës tuaj ose ofrimi i shërbimeve, duhet të jetë sa më i lirë, më i qasshëm, më i thjeshtë, me kushte të barabarta!

Ne supozojmë që ti je një student dhe në universitetin ku po studion je regjistruar me shumë entuziazëm, ambicie dhe dëshirë për të drejtuar dhe formësuar me sukses të ardhmen tënde. Por ndoshta gëzimi dhe dëshira për të realizuar procesin e studimit është lënë në hije nga kërkesat e profesorëve për të blerë librat e tyre, megjithëse ndoshta nuk je në një mundësi të tillë, kështu që po planifikojë të përgatisësh provimin me një tekst të huazuar nga një bibliotekë ose tashmë e ke atë nga motra më të vjetër.

Ndoshta fondet tuaja për studime janë të kufizuara. Ndoshta, pavarësisht nga mësimi i lodhshëm dhe zotërimi i materiës, nuk mund ta kalosh provimin sepse një koleg të pëshpëriti se do të ishte më e lehtë për ju nëse bëni një pagesë të caktuar para profesorit të lëndës. Dhe, ndoshta nuk je i interesuar të mësosh një lëndë të caktuar, kështu që po përpiqesh të gjesh një mënyrë - të "vajosësh" gjërat ...

Ndoshta je një profesor ose, për shembull, një punonjës në departamentin e çështjeve studentore dhe ke gjetur veten në një situatë për të marrë një "kërkesë" nga një koleg ose një anëtar i administratës së fakultetit për të shënuar një notë në një indeks studentor i cili nuk u paraqit në provim! Ndoshta je një kandidat i cili duhet të punësohet ose angazhohet në fakultet për një

shërbim të caktuar, kështu që ke pranuar "përshpëritje" që do të përzgjidhesh nëse "qeras" diçka.

Ndoshta, si përfaqësues i kompanisë tënde, ke aplikuar për një tender për disa punë ndërtime në një fakultet dhe ke premtuar një shpërblim për kryetaren e komisionit përgjegjës për të të zgjedhur pikërisht ty ...

I dashur lexues, nëse e gjen veten në një nga skenarët e parashtruar, ti përballesh me një dukuri të njohur si korrupsion ... dhe shpeshëherë ti je viktimë, por ndoshta edhe një iniciues apo kryerës i mundshëm.

Nëse je dëshmitar ose viktimë i korrupsionit, ke të drejtë të mbrosh veten! Denoncoje! Korrupsioni mund të ketë gjithashtu një formë krimi dhe shteti të lejon të mbrosh veten nga ajo.

Në fakt, autoritetet shtetërore që janë kompetente për të zbuluar dukuritë që janë në kundërshtim me ligjin shpesh nuk kanë njohuri për të!

Por ndonjëherë format në të cilat korrupsioni mund të manifestohet janë më pak të rrezikshme dhe janë akte që nuk janë krime, por mënyra ose koha në të cilën ato kryhen janë të paktën joetike! Për shembull, për shkak se profesori është mik i tezes suaj, juve ju lejohet të merrni një provim disa ditë më vonë se afati i caktuar në seancë, por kjo u mohohet kolegëve tuaj.

Në një universitet nuk duhet të lejohet as njëra as tjetra!

Ky doracak ka pikërisht këtë qëllim - t'ju prezantoj se çfarë është korrupsioni, në cilat forma mund të shfaqet në universitete, çfarë nuk duhet të kërkohet nga ju! Por shumë shpesh kjo dukuri është një "rrugë me dy drejtime" – fyerjet për të korruptuar mund të vijnë nga ty dhe kolegët tuaj! Mësoni se çfarë nuk mund të bësh! Në këtë Doracak do të marrish informata për këtë.

Më tej, do të zbulosh se si të bëhesh "denoncues", nëse të drejtat tuaja janë shkelur dhe se si shteti ka rregulluar këtë fushë për të të mbrojtur nga vet korrupsioni, por edhe pasojat e denoncimit, publikimit të informatave etj.

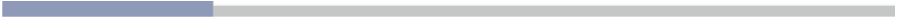
Duke pasur parasysh se një numër i madh i studentëve, profesorëve dhe personave të tjerë të punësuar ose të angazhuar në një universitet nuk janë juristë, ne e kemi bërë Doracakun që të jetë më i lehtë dhe më i kuptueshëm.

Nëse je jurist apo thjesht do të shohish se si duket një normë ligjore, si një term specifik është përcaktuar më saktë, etj, lexo tekstin në kutitë!

Shpresojmë që me këtë Doracak do të të japim udhëzime se si t'i njohish këto dukuri dhe si t'i zbulosh dhe t'i mbrosh ato, edhe nëse do, të mbetesh anonim! Megjithatë, ky është një hap përpara drejt qëllimit tonë të përbashkët - universitete pa korrupsion dhe subjekte (profesorë, shërbime dhe studentë) me mentalitet për punë dhe studim etik!

Me respekt,
Universiteti pa korrupsion

1. E DREJTA NË ARSIM (RREZIQET)

Arsimi është një e drejtë njerëzore. Nga ai varet e ardhmja e çdo individi, si dhe e ardhmja e shoqërisë, dhe posaçërisht fusha e arsimit të lartë të jetë e lirë nga korrupsioni! Arsimi dhe shkenca duhet të jenë objektive dhe të vërteta nëse duam përparim!

Arsimi i lartë, ndryshe nga arsimi fillor (dhe në disa vende dhe arsimi i mesëm), nuk është i detyrueshëm dhe prandaj nuk mbrohet në nivelin e të drejtës që të gjithë duhet të gëzojnë, por në botën moderne bëhet gjithnjë e më e nevojshme, dhe zvillohet si standard **e drejta në qasje të barabartë në arsimin e lartë**. Për këtë arsye, është veçanërisht e rëndësishme që të çrrënjohet, të çaktivizohet ose të shfaqet korrupsioni në fushën e qasjes në arsimin e lartë - regjistrimi në universitet!

3. ÇFARË ËSHTË KORRUPSIONI?

Termi korrupsion rrjedh nga fjala corruptio (lat.), që në thelb do të thotë **hile, ryshfet**. Korrupsioni është një dukuri e përhapur gjëresisht, një fenomen që mund të ndodhë në një masë më të madhe ose më të vogël në çdo pjesë të botës, në çdo shtet dhe në çdo sferë të jetës shoqërore. Ajo që është veçanërisht e rëndësishme të theksohet është se në shoqëri të caktuara ai është më i përhapur për shumë arsye, dhe mentaliteti i një qytetari luan një rol veçanërisht të rëndësishëm. Në përgjithësi, mund të thuhet se është një dukuri ku një person i cili është në një pozitë të veçantë, funksion (zakonisht pushtet, kompetenca të gjera, kompetenca diskrecionale, etj) e përdor atë për

të bërë një përfitim të caktuar. Korrupsioni mund të shfaqet si i vogël (për shembull, duke u dhënë dhurata të vogla zyrtarëve të caktuar për të arritur diçka më shpejtë ose për të shmangur ndonjë lloj obligimi, për të ardhur "përtej rendit" të qëllimi etj.), sistematike, individuale, korporative, administrative etj. Korrupsioni i vogël është më afër me atë që ne e quajmë mentaliteti i një

Cilat janë shkaqet e korrupsionit?

Niveli i ulët i demokracisë, paqëndrueshmëria politike, varfëria, niveli i ulët dhe cilësia e arsimit, administrata e "rënduar" (e gjerë), të drejtat në pronë të mbrojtura keq, niveli i ulët i lirive ekonomike dhe mediale, mjedisi i korruptuar etj. janë vetëm një pjesë e shkaqeve.

individit ose kolektiviteti, në përgjithësi, për të ardhur diçka në jetë në një mënyrë të shkurtër dhe të lehtë.

Por disa forma të korrupsionit kanë efekte të mëdha dëmtuese ndaj individit ose në përgjithësi, ndaj të gjithë vendin. Kjo do të thotë që një person i caktuar ose një kategori e caktuar e personave mund t'i mohohet ose t'i parandalohen të drejta të caktuara ose shteti të jetë i dëmtuar në një mënyrë dhe masë që do të prekë shumë fusha të tjera të jetës shoqërore.

Në cilat fusha mund të paraqitet korrupsioni?

Për fat të keq, sfera sociale, kujdesi shëndetësor, arsimi, gjyqësia dhe të ngjashme janë fushat më të zakonshme në të cilat ndodh korrupsioni. Më shpesh ka të bëjë me sferat publike, shërbimet ose aktivitetet me interes publik ku qytetarët i realizojnë të drejtat e tyre themelore civile, politike, ekonomike dhe sociale.

Korrupsioni në sistemet arsimore

Sistemet arsimore janë një nga sferat më të korrumpuara. Ndërsa nivelet më të ulëta të arsimit kanë më shumë gjasa të ndeshen me korrupsionin "të vogël", në mënyrë që për shembull nxënësit të vlerësohen me nota më të larta se sa e meritojnë realisht etj., në arsimin e lartë mund të ndodhë edhe në forma më serioze.

Një nga fazat e studimit ku ajo shfaqet shpesh është pikërisht ajo fillestarja - regjistrimi në fakultet. Qasja në arsimin e lartë në vendin tonë u bë e madhe, dhe me heqjen e provimeve hyrëse në fakultetet e caktuara u zvogëluar ndjeshëm ose plotësisht u shtyp korrupsioni i tillë. Megjithatë, ka

Kundërvajtjet si vepra të dënueshme zakonisht sanksionohen me gjoba. Kjo është një sanksion monetar. Për kundërvajtje mund të merren edhe sanksione dhe masa të tjera, por jo edhe burgimi .

fusha ku provimet e hyrjes ende po zhvillohen, dhe numri i vendeve për të studiuar është i kufizuar, veçanërisht në të ashtuquajturat kuota shtetërore (për shembull, shkencat mjekësore). Në raste të tilla korrupsioni është më i mundshëm në drejtim që një test/ provim të vlerësohet më pozitivisht (për një shpërblim të caktuar) dhe studenti i ardhshëm të gjendet më lartë në listë.

Një nga veprimet më të rënda korrupsioni është "shitja e diplomave". Ky lloj i korrupsionit është shpesh i dukshëm, por i ndërlikuar dhe i vështirë për t'u provuar. Denoncuesit, këtu do të kishin një rol kyç në ushtrimin e represionit penal dhe ligjor për vepra të tilla.

Siç kemi theksuar më parë, korrupsioni mund të ndodhë në forma që në parim nuk janë të dënueshme ose mund të çojnë në përgjegjësi disiplinore të autorëve. Por akte të caktuara të korrupsionit në arsimin e lartë (dhe në përgjithësi) mund të jenë të dënueshme.

A është korrupsioni gjithmonë një krim?

Jo! Aktet e korrupsionit mund të jenë vepra penale ose kundërvajtje (shih shpjegimet më poshtë), por, siç e përmendëm, mund të jenë edhe **shkelje disiplinore, procedura që shkelin etikën e punës** dhe të ngjashme.

Këto veprime janë **në kundërshtim me barazinë, drejtësinë dhe nevojën për mirëqenien e të gjithëve në një shoqëri**. Prandaj, të gjitha aktet e korrupsionit **shkelin interesin publik**, pavarësisht nëse ato janë në kundërshtim me normat kriminale, punën ose normat e tjera ligjore, apo vetëm me rregullat jo thelbësore ose etike (morale)!

Në sferën e arsimit të lartë në aspektin e korrupsionit, janë ngritur dy çështje kyçe - **KUSH** dhe **ÇFARË**? Domethënë, kush mund të jetë autori i veprës së korrupsionit apo viktimë e tyre? Dhe **ÇFARË** mund të jetë një veprim apo procedurë korrupsioni?

Siç mund të paramendoni nga e lartëpërmendura, në pyetjen "KUSH" (në rolin e parë apo të dytë) gjenden studentët, profesorët, anëtarët e stafit administrativ, anëtarët e komisioneve të ndryshme të fakultetit dhe shërbimet e ekspertëve (mirëmbajtja, kontabiliteti, etj.)

ÇFARË mund të paraqet korrupsioni në arsimin e lartë? Disa nga aktet ose veprimet që janë korrupsion në këtë fushë, janë tipike për arsimin e lartë. Për shembull, ryshfeti gjatë regjistrimit në fakultete ose gjatë dhënies së provimeve, ose kërkesë nga studentet për të njëjtin qëllim, blerja e detyrueshme të librave shkollore, privilegje për studentët që kanë bërë atë në kuptimin e "shkurtimit" të materialit të provimit ose numër më i vogël i pyetjeve etj.

Kur hapen vende të reja pune në fakultete apo bëhen zgjedhje të titujve më të lartë, një person mund të jetë zbatuesi i një veprimi që është i palejueshëm, sidomos me zbatimin e diskrecionit të anëtarëve të komisionit për të zgjedhur një kandidat (nga shumica që plotësojnë kushtet) sipas motiveve dhe mendimeve personale që zakonisht janë të parëndësishme për procedurën ose punën që personi duhet të kryejë. Ndonjëherë veprimet e tilla jo vetëm që do të biejnë në zonën gri, por mund të shkojnë aq larg sa për të

përfaqësuar krime klasike e korrupsionit (zgjedhjen e një kandidati që nuk i plotëson kushtet etj).

Por, këtu përfshihen edhe veprime që nuk janë të lidhura në mënyrë rigoroze për universitetet, mirëpo janë tipike në fushën e korrupsionit, siç janë: procedurat e prokurimit publik, për shembull, shërbime hotelierike (bufe- klub i fakultetit, zgjedhja e furnizuesit që plotëson kushtet, por fiton përparësi për shkak të shpërblimit të premtuar për anëtarët të komisionit... apo udhëzime të dhëna nga dekani tek komisioni, për përparësi në kushte të barabarta për të zgjedhur një ofertues të caktuar ... ose madje për të zgjedhur një ofertues që nuk i plotëson kushtet, etj.), procedura për kryerjen e punëve ndërtimore ose sanacion, kur është fjala për buxhet publik, gjatë së cilës menaxheri i fakultetit apo universitetit sugjeron kontraktuesit të përdorë materiale më të lira për të ndarë mes veti të "kursyerën". Më tej, një shembull i një veprimi të tillë dhe abuzimet e mundshme është lëshimi i objekteve dhe pajisjeve në universitete (sidomos publike) personeve dhe përdoruesve të jashtëm, ku përsëri personii autorizuar i institucionit, në një pjesë të caktuar, e përdorë për përfitime apo privilegje personale. Shpërndarja joadekuate dhe jo-transparente të fondeve "private" të fakulteteve dhe universiteteve mund të jetë akt i paligjshëm, madje edhe formë e malverzimit financiar. Subjekte të abuzimit mund të jenë gjithashtu të dhënat personale të studentëve apo punonjësve të universitetit, që mund të zbulohen në mënyrë të paautorizuar nga persona që vijnë në kontakt me ta, persona që dëshirojnë t'i përdorin ato nga motive personale etj.

Atëherë, cili është veprimi i dënueshëm i korrupsionit?

Shkenca ligjore veprat apo aktet e dënueshme i ndan në kundërvajtje dhe vepra të dënueshme (apo vepra penale). Në këtë kuptim, veprimet korruptive gjithashtu mund të shfaqen si kundërvajtje (forma më e lehtë) dhe vepra penale (forma më e vështirë).

CILAT JANË KRIMET TIPIKE TË KORRUPSIONIT?

Disa nga aktet tipike të korrupsionit janë të ashtuquajturat vepra zyrtare, apo vepra kundër pozitës zyrtare dhe autorizimit. Zakonisht ato kryhen nga zyrtarë ose persona që kryejnë çështje të interesit publik. Ndër më karakteristiket janë: abuzimi i pozitës zyrtare dhe autorizimit, dhënien dhe marrjen e ryshfetit etj.

Abuzimi i pozitës zyrtare dhe i autorizimit (neni 353, KPM) - krimi kryhet për të arritur një përfitim të caktuar ose për të shkakuar dëme dikujt, në atë që autori shfrytëzon pozitën ose autorizimin e tij zyrtar, tejkalon kufijtë e tij ose nuk ekzekuton detyrë zyrtare. Siç mund të vërehet, kjo vepër është e përgjithshme dhe një person do të ndiqet penalisht për këtë krim vetëm nëse veprimi nuk mund të nxirret nën një dispozitë për tjetër vepër penale (abuzimi është një krim penal filial).

Marrja e një ryshfeti (neni 357 i KPM) - kjo vepër penale, si dhe akti i ryshfetit, janë veprat kryesore të korrupsionit. Vepra kryesore është i ashtuquajturi **ryshfeti i drejtë pasiv** i përbërë nga kërkesa direkte ose indirekte, ose marrja e një dhurate ose përfitim tjetër për kryerësin për të kryer një veprim zyrtar të cilin ai nuk lejohet të kryejë, ose të mos kryejë një veprim që do të duhej të kryente, të gjitha këto brenda fushëveprimit të kompetencave të tij zyrtare. Iniciativa vjen nga personi zyrtar dhe personi që e pranon atë do të jetë përgjegjës për aktin dhënie e ryshfetit.

Rryshfeti pasiv i jo-drejtë përmban gjithashtu edhe kërkesën direkte ose indirekte ose marrjen e një dhuratë ose përfitim tjetër, por këtë herë kryerësi duhet të kryejë një veprim zyrtar që ai duhet të kryejë ose të mos kryejë një veprim që nuk duhet të kryhet në kuadër të kompetencat e tij zyrtare. Prandaj, kjo formë quhet edhe "vajosje" (lehtësim) i gjërave. Për shembull, personi ju kërkon një "ryshfet" për t'ju dhënë një diplomë ose certifikatë që gjithësesi duhet të merrni!

Një ryshfet shtesë pasiv është një formë e veçantë e ryshfetit të drejtë ose të jo-drejtë pasiv që përbëhet nga veprimi sipas kërkesës ose marrjes së

një dhurate, përfitim pas kryerjes së veprimtarisë ose jo kryerja e veprimeve zyrtare në varësi të formës.

4. Jepja e ryshfetit (Neni 358) - quhet edhe ryshfet aktiv. Është në thelb një akt që nxiton apo drejton zyrtarin në një procedure që është e paligjshme.

Ryshfeti i drejtë aktiv përfshin veprim të përbërë nga dhënia ose premtimi i një dhurate apo tjetër përfitim ose ndërmjetësim gjatë dhënies së ryshfetit aktiv në mënyrë që zyrtari mos të kryejë një veprim që do të duhet të ekzekutojë ose të kryejë një veprim që nuk duhet të kryhet. Akti përfundon me dhënien ose ofrimin e një dhurate, përfitimi, etj. pa dallim nëse zyrtari e ka pranuar atë apo jo.

Ryshfeti i jo-drejtë aktiv është dhënia ose premtimi i një dhurate apo përfitimit tjetër për personin zyrtar në përputhje me kompetencat dhe detyrat e saj ("vajosje").

Me qëllim të nxitjes së zbulimit të shkeljeve të korrupsionit, ligji gjithashtu parashikon një **bazë fakultative për përjashtim nga dënimi** në rast të denoncimit të aktit të ryshfetit aktiv përpara se të zbulohet nëse është kryer me kërkesë të zyrtarit.

Çfarë do të thotë kjo në fakt? Nëse, për shembull, i jepni kryetarit (dekanit) në fakultetin ku po studioni një dhuratë ose një përfitim tjetër dhe e bëni atë sipas kërkesës së ti, para se të zbulohet veprimi, dhe e njoftoni autoritetin kompetent (akuza penale para MPB-së ose drejtpërdrejt para prokurori publike kompetente), Ligji ju ofron privilegjin që mos të denoheni në procedurën gjyqësore! Në këtë mënyrë, ligjvënësi synon të inkurajojë denoncimin e këtyre shkeljeve serioze të korrupsionit!

Megjithëse bëhet fjalë për institute të ndryshme, një nga zgjidhjet më të fundit ligjore që kanë një dimension deri diku të ngjashëm politik kriminal, është rregullimi i "denoncimit" dhe mbrojtja e denoncuesve, dhe ky proces (nga pikëpamja e temës së këtij Doracak) pritet gjithashtu të kontribuojë në zbulimin e shumë procedurave të korrupsionit në fushën e arsimit të lartë, të cilat përndryshe mbeten "numra të errët" - vepra të pazbuluara!

Çfarë është denoncim dhe denoncues?

Ligji përdor termin **denoncim i mbrojtur**.

Kjo do të thotë që ju, si një student, një person i punësuar ose i angazhuar, etj., do të përcjellni në një organ të autorizuar, institucion etj., dyshim ose njohuri për një veprim të palejueshëm, që dënohet ose është në kundërshtim me ligjin në përgjithësi që cenon ose kërcënon interesin publik . Ju mund të tregoni për veprime që bien në sferën e korrupsionit. Korrupsioni është një fenomen specifik me të cilin interesi i të gjithë neve kërcënohet dhe lëndohet çdo ditë. Me këte ju bëheni "denoncues".

Kush sipas ligjit mund të jetë denoncues?

Në Art. 2, Art. 3 të Ligjit për Mbrojtjen e Denoncuesve, janë parashikuar disa kategori personash:

- personi i cili ka themeluar marrëdhënie pune në kohë të pacaktuar ose të caktuar në institucionin respektivisht personin juridik për ku denoncon;
- personi i cili është ose do ka qenë vullnetar ose praktikant në institucion respektivisht person juridik për ku denoncon;
- personi i cili në çfarëdo baze është ose ka qenë i angazhuar për realizimin e punës nga institucioni respektivisht personi juridik për ku denoncon;
- personi i cili në çfarëdo baze është ose ka qenë në marrëdhënie afariste ose marrëdhënie tjetër në bashkëpunim me institucionin respektivisht personin juridik për ku denoncon;
- 4. personi i cili shfrytëzon ose ka shfrytëzuar shërbime në institucionin respektivisht personin juridik në sektorin publik dhe privat për ku denoncon;

Kjo do të thotë që ju bëni denoncim të mbrojtur me qëllim të mirë. Nëse po pyesni veten se ku lind e drejta juaj për të qenë denoncues, shikoni pikat në të djathtë (posaçërisht t.3 dhe t.4)

Denoncuesi nuk është i detyruar të provojë qëllimet e mira dhe vërtetësinë e denoncimit, por nuk duhet as ta abuzojë atë.

Denoncuesit i sigurohet mbrojtje (sqarohet me hollësi më poshtë) në pajtim me ligjin dhe i garantohet anonimitet dhe besueshmëri deri në shkallë dhe momentin deri kur ai këtë e kërkon.

Në cilat forma mund të shfaqet denoncimi i mbrojtur?

Denoncimi i mbrojtur mund të kryhet në tri forma ose në tri mënyra: si denoncim i mbrojtur i brendshëm, denoncim i mbrojtur i jashtëm ose denoncim i mbrojtur publik.

"LETËRNJOFTIMI" I DENONCUESIT

- QËNDRIMI SUBJEKTIV PËR DENONCIM: Denocim me qëllim të mirë, por denocuesii nuk është i detyruar të provojë këtë qëllim.
- VËRTETËSIA E DENONCIMIT: duhet të ketë dyshime të arsyeshme për vërtetësinë e informacionit, por personi nuk është i detyruar të vërtetojë të vërtetën (që është detyrimi i institucioneve kompetente).
- MBROJTJA E DENONCUESIT: mbrojtja e garantuar me ligj dhe anonimiteti sipas kërkesave të tij (përrjashtim - me vendim gjyqësor)

LLOJI 1: DENONCIMI I MBROJTUR I BRENDSHËM

Ky lloj denoncimi quhet i tillë sepse bëhet brenda, dmth. në vetë institucionin ose në një person juridik ku kryhet/ do të kryhet veprimi i paautorizuar.

KU PO KRYHET? Në vetë institucionin, personin juridik.

TE KUSH BËHET DENONCIMI? Sipas Ligjit, secili institucion duhet të ketë një person të autorizuar për këtë qëllim. Ky person zakonisht merr autorizim nga personi udhëheqës, dhe nëse një autorizim i tillë nuk jepet, atëherë vetë personi udhëheqës në institucion duhet të marrë denoncimet e denoncuesve.

PROCEDURA: Personi i autorizuar duhet të marrë masa dhe të njoftojë denoncuesin brenda 15 ditëve, duke u kujdesur për anonimitetin e tij dhe mbrojtjen e të dhënave personale.

BAZA LIGJORE: Ligji për Mbrojtjen e Denoncuesve dhe Rregullorja për Denoncimin e Brendshëm të Mbrojtur në Institucionet e Sektorit Publik

LLOJI 2: DENONCIMI I MBROJTUR I JASHEM

Ky lloj denoncimii ose denoncimi merr këtë emër sepse kryhet jashtë institucionit, përkatësisht personit juridik ku kryhet/ do të kryhet veprimi i paautorizuar.

KU PO KRYHET? Në institucionet kompetente në vijim:

- Ministria e Punëve të Brendshme;
- Prokuroria Publike (juridiksioni lokal);
- Komisioni Shtetëror për Pengimin e Korrupsionit,
- Avokati i Popullit;
- Institucione të tjera kompetente

A është e nevojshme përbushja e kushteve të mëparshme për të kryer denoncimin e mbrojtur të jashtëm?

Po, denoncimi i jashtëm është opion nëse paraqitet ndonjë nga situatat e mëposhtme:

- Denoncimi i brendshëm nuk është i suksesshëm (nuk merren masa, denoncuesi nuk është i kënaqur me procesin, ose denoncimi i brendshëm mund të shkaktojë dëme ndaj tij

- Denoncuesi brenda 15 ditëve nuk ka marrë informacion nëse diçka është marrë pas denoncimit të brendshëm.

- Denoncimi i brendshëm nuk është i mundur, sepse denoncimi drejtohet pikërisht kundër personit udhëheqës në institucionin ose kundër personin juridik.

PROCEDURA: Organi deri tek cili është bërë denoncimi duhet të shqyrtojë juridiksionin e tij dhe të marrë masa përkatëse, të informojë denoncuesin brenda 15 ditëve për masat e marra dhe rezultatin e procedurës që ka udhëhequr, duke mbrojtur anonimitetin e tij dhe të dhënat personale. Në rast të mungesës së kompetencave, organi duhet ta informojë organin/institucionin kompetent brenda 8 ditëve, dhe gjithashtu duhet të njoftojë denoncuesin.

BAZA LIGJORE: Ligji për Mbrojtjen e Denoncuesve e dhe Rregullorja për Denoncimin e Mbrojtur të Jashtëm

LLOJI 3: DENONCIM I MBROJTUR PUBLIK

Ky lloj i denoncimit të mbrojtur merr një emër të tillë sepse informacioni që një vepër penale është duke u kryer, osen është kryer, shpallet publikisht.

Informacioni duhet të lidhet me një vepër të ndëshkueshme me të cilën cenohet ose rrezikohet jeta e denoncuesit dhe personit të afërt të tij, shëndeti i njerëzve, siguria, mjedisi jetësor, dëme me përmasa të mëdha, respektivisht nëse ekziston rrezik i ndërsjellë për asgjësimin e dëshmive.

PËR ÇFARË DUHET PATUR KUJDES TEK DENONCIMI I MBROJTUR PUBLIK?

Meqenëse shpallja është publike dhe gjithmonë ekziston mundësia që informacioni përkatës të mos jetë i vërtetë, për denoncim të tillë duhet në veçanti të mbahen parasysh aspektet e mëposhtme:

- Është e nevojshme që denoncuesi të denoncon tek një person i autorizuar (denoncim i brendshëm ose i jashtëm) në mënyrë që të jetë në gjendje të mbikëqyrë mbrojtjen e parashikuar nga Ligji për Denoncues në rast të shpalljes publike.

- Është e nevojshme që denoncuesi të respektojë prezumimin e pafajësisë, si dhe mbrojtjen e të dhënave personale dhe privatësinë e personit që denoncohet.

- Është e nevojshme që denoncuesi mos të rrezikojë zhvillimin e procedurave gjyqësore me denoncim publik.

ÇFARË TË DREJTA KA DENONCUESI:

1. Mbrojtja e identitetit (anonimiteti) dhe të të dhënave personale (përgjashtimisht mund të zbulohet me qëllim të kryerjes së një procedure të duhur (procedurë penale).

2. Liria nga detyra për të provuar qëllimin e mirë gjatë denoncimit.

3. Liria nga detyra për të vërtetuar vërtetësinë e informacionit gjatë denoncimit.

4. E drejta për t'u njoftuar për masat e marra brenda 15 ditëve në rastin e denoncimit të brendshëm të mbrojtur.

5. E drejta për të kaluar në denoncim të jashtëm të mbrojtur nëse nuk është njoftuar brenda afatit kohor në rastin e denoncimit të brendshëm të mbrojtur.

6. E drejta për t'u njoftuar brenda 15 ditëve për masat e marra nga organi/ institucioni kompetent gjatë denoncimit të jashtëm të mbrojtur.

7. E drejta për t'u informuar nga organi të cilit ai ka kryer denoncimin e jashtëm të mbrojtur se ai konsiderohet pa kompetenca dhe për t'u njoftuar tek cili autoritet kompetent është dërguar informacioni .

8. E drejta për t'u informuar nga organi që ka vepruar për rezultatin e procedurës pas denoncimit, pasi të jetë përfunduar.

9. Mbrojtja e shkeljeve të të drejtave dhe veprime të tjera të dëmshme mbi denoncuesin dhe njerëzve të afërt të tij (nga puna dhe në përgjithësi) që duhet për të siguruar institucionin apo personi juridik ku kryet denoncimi.

10. E drejta për mbrojtje shtesë nga ana e Komisionit shtetëror për parandalimin e korrupsionit, Avokati i popullit, Këshilli inspektimit, Ministrinë e Brendshme dhe prokurorisë publike nëse institucioni ose personi juridik ku është bërë denoncimi nuk ofron të njëjtën gjë.

11. Në rast të shkeljes së të drejtave të denoncuesit, kundër shkelësve të të drejtave të tij mund të iniciohet procedurë penale dhe procedura të tjera dhe të merren masa të tjera të përgjegjësisë.

12. Denoncuesit për krime të rënda që janë të dënueshme sipas Kodit Penal me burgim prej së paku 4 vjet dhe kur është e nevojshme denoncuesi të dëshmojë, sipas kërkesës së tij ka të drejtën e mbrojtjes në bazë të Ligjit për Mbrojtjen e Dëshmitarëve.

13. Denoncuesi i informacionit në lidhje me akte të paligjshme ka të drejtë në mbrojtje gjykatëse në procedurë civile penale etj., anulim të akteve, anulim të dispozitave të akteve që rezultojnë nga një veprim i tillë, dhe të drejtë për dëmshpërblim.

A MUND TË JETË DENONCUESI PËRGJEGJËS?

Edhe pse denoncuesi në procesin e denoncimit duhet të veprojë me vullnet të mirë dhe qëllime të mira, dhe qëllimet dhe vullneti i mirë nuk duhet të provohen, megjithatë, abuzimi i këtij instituti do të sanksionohet përkatësisht.

Denoncuesi duhet të marrë parasysh se në varësi të faktit nëse ai vepron me kujdes të pamjaftueshëm, është plotësisht neglizhent ose denoncon me që

të shkakton dëmtim të personit, ai do të jetë përgjegjës. Natyrisht, denoncuesi do të duhet të shpërblejë dëmin që ai ka bërë personit të denoncuar, por ai mund të jetë përgjegjës edhe penalisht. Domethënë, duhet të merret parasysh që denoncimi i rremë i një krimi, dorëzimi i provave të rreme dhe veprime të ngjashme janë vepra penale të inkriminuara në Kodin Penal të Republikës së Maqedonisë!

Mosrespektimi i detyrimit për të mbrojtur të dhënat personale dhe privatësia e të denoncuarit, varësisht nga veprimi dhe pasojat, gjithashtu mund të përbëjë një vepër penale.

Prandaj, denoncues - mos abuzoni dhe kini kujdes! Tregimi mund të jetë një "shpatë me dy tehe", nga njëra anë është e drejta e secilit, por gjithashtu dhe detyrimi (për këtë pak në vijim) nga ana tjetër, nuk duhet të abuzohet! Prandaj, duhet respektuar kërkesat ligjore dhe rendin në të cilin zakonisht kryet denoncimi (i mbrendshëm, i jashtëm ose i jashtëm direkt, dhe në fund publik!), për të patur mbrojtjen e përshkruar ligjërisht.

Megjithëse rregullimi ligjor i institutit "denoncues" së pari ka për qëllim kryesisht mbrojtjen e vetë denoncuesit dhe të drejtat e tij, megjithatë, denoncimi mund të bëhet obligim kur çdo person hasë në informacione për përgatitjen ose kryerjen e krimeve të rënda, dhe nuk ka bërë këtë. Kodi Penal ka parashikuar gjithashtu akte të "dështimit për të denoncuar përgatitjen e një vepre penale" dhe "mosdenoncimin e një krimi apo kryerësi". Merrni parasysh obligimet e tilla që ne të gjithë kemi si qytetarë, megjithëse mundësia është e vogël për të gjetur veten në një "situatë të tillë ekstreme" gjatë studimit .

Përfundimisht, duhet të jeni të vetëdijshëm se mund të denonconi si denoncues, me përjashtim të veprimeve ose materialeve që rrjedhin nga përgjimi i paligjshëm i komunikimeve nga periudha 2008 deri 2015.

Ne ju dëshirojmë studim të suksesshëm dhe punë të suksesshme dhe ju kujtojmë të luftoni për të drejtën për të studiuar dhe punuar në universitete pa korrupsion!

Me fat!

DRAFT - POLITIKA PËR PARANDALIMIN E KORRUPSIONIT NË UNIVERSITET

Qëllimi i këtij dokumenti është të përcaktojë detyrat dhe kompetencat e Universitetit dhe njësitë në përbërjen e saj dhe stafit, duke përfshirë mësimdhënien, bashkëpunëtorëve dhe stafit administrativ të Universitetit për të parandaluar korrupsionin në komunitetin akademik.

1. Universiteti merr përsipër të zbatojë një politikë të zero-tolerancës ndaj korrupsionit, detyrohet të veprojë me profesionalizëm dhe ndershmëri, me integritet dhe për të zbatuar një sistem të mbrojtjes kundër rryshfetit dhe korrupsionit.

Universiteti vepron në përputhje me legjislacionin që përfshin Kodin Penal, Ligjin për Parandalimin e Konfliktit të interesit, Ligji për Pengimin e Korrupsionit, Ligji për Mbrojtjen e Denoncuesve, Ligji për Arsimit të Lartë dhe aktet nënligjore të miratuar në pajtim me to, dhe rregullat ligjore pozitive në përputhje me praktikën më të mirë të dhe me standardet më të larta profesionale.

Universiteti inkurajon denoncim anonim të rasteve të korrupsionit.

Të gjitha informatat që kanë të bëjnë me denoncimin e korrupsionit të mundshëm do të ndiqen me kujdes të veçantë dhe do të dorëzohet tek autoritetet plotësisht dhe në afat të duhur.

Universiteti nuk duhet të ketë një qasje selektive ndaj akuzave për korrupsion, si dhe ndaj çdo akuzë për çdo sjellje të paligjshme.

2. Universiteti është i përkushtuar në zbatimin e standardeve më të larta të çiltërsisë, integritetit dhe përgjegjësisë. Veprimtarinë e vet e kryen me

sinqeritet dhe përgjegjësi, në bazë të ligjeve dhe Statutit të Universitetit, si dhe Kodit të Etikës të Universitetit.

Nga personat që i përkasin stafit mësimdhënës, bashkëpunëtor dhe administrativ të Universitetit pritet të veprojnë sipas standardeve të mëposhtme:

- nuk duhet të kërkojnë përfitime financiare ose përfitime të tjera për Universitetin ose për veten përmes akteve të korrupsionit dhe ryshfetit;
- ata nuk duhet të marrin përfitime financiare ose përfitime të tjera për Universitetin ose për veten që do të përbëjnë korrupsion ose ryshfet;
- nuk duhet të përfshihen në asnjë formë, veprimtari ose akt që përbën krim;
- kanë detyrimin të denoncojnë të gjitha sjelljet e dyshimta nga një anëtar i stafit të mësimdhënies ose bashkëpunimit ose nga shërbimet administrative të Universitetit;
- nuk duhet të përdorin mashtrime ose sjellje të tjera joetike ose imorale, dhe
- duhet të punojnë në përputhje me rregullat dhe rregulloret për dhuratat në Universitet.

Punonjësit e Universitetit mund të pranojnë dhurata vetëm nëse ajo nuk është në kundërshtim me ligjin dhe vetëm nëse nëpërmjet tyre një palë e tretë nuk ka ndërmend për të ndikuar vendimin në favor të saj, ose të jetë një zëvendësim për një shërbim të caktuar apo të ngjashme.

Dhurata që janë të shkaktuara nga kundër-vlera dhe/ose kundër-shërbimi palës së tretë, ose që tërheqin detyrim për një punonjës të Universitetit për të dhënë diçka për të mirën e një pale të tretë, për të premtuar diçka në favor të një pale të tretë ose të bëjë diçka në favor të një pale të tretë që nuk lejohet të jep premtojë ose bëjë, nuk lejohen.

3. Universiteti ka detyrimin të ofrojë mundësi për studentët, punonjësit dhe të tjerët për denoncim të brendshëm të mbrojtur.

Denoncimi i mbrojtur është denoncim që transmeton dyshim të arsyeshëm ose njohuri që është bërë, ekzekutohet ose ka të ngjarë për të kryer

sjelljen kriminale ose përndryshe të paligjshme ose të papranueshme që shkel apo kërcënon interesin publik.

Ndalohet zbulimi ose mundësimi i zbulimit të identitetit të udenoncuesit, përveç kur kërkohet nga një vendim gjykate. Personi i autorizuar për pranimin e denoncimeve nga denoncuesit është i detyruar për të mbrojtur të dhënat e denoncuesit, dmth të dhënave mbi të cilat mund të zbulohet identiteti i denoncuesit, me përjashtim nëse denoncuesi pajtohet me zbulimin në përputhje me Ligjin.

4. Universiteti zhvillon dhe zbaton një sistem për zbulimin dhe denoncimin e korrupsionit.

Universiteti zhvillon këtë sistem në bashkëpunim me persona të jashtëm që kanë kualifikime të posaçme profesionale dhe të auditimit.

Universiteti ndërmerr kontrolle të herëpashershme të sistemit që administrohen nga persona të jashtëm.

5. Universiteti bashkëpunon me mediat për të siguruar transparencën e punës së saj.

Universiteti emëron një person të veçantë i cili është i autorizuar të komunikojë me mediat në emër të Universitetit.

6. Universiteti zbaton plotësisht mekanizmat për ushtrimin e të drejtës për qasje të lirë në informatat publike. Qasja e lirë në informacionin publik është në dispozicion të të gjithë personave juridikë dhe fizikë.

7. Universiteti zhvillon ushtrime për punonjësit e saj në mënyrë që t'u sigurojë atyre trajnime në njohjen e mekanizmave për përballimin me korrupsion dhe njohjen e detyrimeve të tyre në rrethana të tilla.

Qëllimi i trajnimeve për punonjësit e universitetit: për të njohur rregullat përkatëse ligjore, veçanërisht rregulloret të ligjit penal dhe rregulloreve për mbrojtjen e denoncuesve, të jenë në gjendje të identifikojnë shenjat e korrupsionit dhe ryshfetit, të mund të marrin masa për të shmangur dhe parandaluar ryshfetin dhe korrupsionin, të njihen me rregullat etike për të vepruar në vendin e punës.

Trajnimet do të realizohen të paktën një herë në vit. Materialet për trajnimet që do të përgatiten posaçërisht do të jenë në dispozicion në faqen e internetit të Universitetit.

8. Organi qeverisës i universitetit duhet të zhvillojë kapacitete për njohjen e hershme të shenjave të ryshfetit dhe korrupsionit (për shembull: një punonjës shpesh përdor pushimet dhe udhëtimet në destinacione të shtrenjta, një punonjës për kohë të shkurtër ka fituar pronë më të madhe ose sende të tjera me vlerë të madhe, punonjësi shpesh mbetet i vetmuar në punë pas orëve ose gjatë fundjavave, punonjësi shmang përgjigjen në pyetje dhe jep shpjegime kur kërkohet nga organi i qeverisjes së Universitetit).

Për disa aktivitete që shkaktojnë shkallë më të lartë të rrezikut dhe që kanë potencial për korrupsion, Universiteti duhet të zhvillojë mekanizma të posaçëm për monitorim dhe kontrollim, duke përfshirë:

- Procedurat për prokurimet publike të mallrave dhe shërbimeve, si dhe për aktivitetet më të mëdha ndërtimore, blerjen dhe shitjen e pasurive të paluajtshme;

- Punësimi i personave të rinj;
- Qasja në rrjetin kompjuterik, menaxhimi i të dhënave;
- Transaksionet financiare;
- Grante dhe aplikim në projekte;
- Pronësia intelektuale dhe informacioni konfidencial;
- Pranimi i studentëve;
- Shërbimet e ofruara palëve të treta; dhe
- Procesi i menaxhimit me personat e jashtëm.

9. Universiteti ndërmerr masa aktive për të përfshirë përmbajtje në lidhje me parandalimin e korrupsionit në programet e studimit dhe lëndëve.

Deklarata e "Universitetit pa Korrupsion"

Duke filluar nga autonomia e universitetit e garantuar me kushtetutë, e përkushtuar për të lëvizur drejt hapësirës arsimore evropiane, pozita, të drejtat dhe dinjitetin e studentëve, avancimit të kurrikulave dhe kërkimit, si dhe statusin dhe dinjitetin e personelit mësimdhënës, me nënshkrimin ie kësaj deklarate ne riafirmojmë të gjithë hapët të marra më parë dhe përsëri shprehim përkushtimin tonë për ndërtimin e Universitetit pa korrupsion. Duke pasur parasysh se nstudentët përmes arsimit formojnë botëkuptimin etik dhe moral të profesionistëve të ardhshëm, të cilat ndikojnë drejtpërdrejt në drejtimin në të cilin ne jemi duke zhvilluar shoqërinë, solemnisht deklarojmë:

1. Universiteti i shekullit 21 nënkupton një mjedis akademik në të cilin çmohet dijenia e studentëve e cila konfirmohet vetëm në bazë të punës së tyre, përkushtimit ndaj shkencës dhe zellit. Edhe një herë konfirmojmë se në komunitetin akademik nuk ka dhe nuk do të kishte vend për anësi dhe subjektivitet

2. Personeli mësimor, pavarësisht nga disiplina e tyre profesionale, është i përkushtuar të promovojë standardet etike në punën kërkimore-shkencore gjatë kryerjes së detyrave të tyre të mësimdhënies.

3. Universitetet do të përpiqen për parimet dhe principet e ligjshmërisë, ndershmërisë, zellit, ekspertizës dhe kompetencës në punën me studentët dhe komunitetin më të gjerë.

Për këto arsye, ne jemi të përkushtuar të ndërmarrim veprime, aktivitete dhe iniciativa për të tejkaluar sfidat në arsimin e lartë, në veçanti:

- Nxitja e njohurive të lira, si dhe mendimit krijues dhe kritik i studentëve dhe promovimi i politikës së dyerve të hapura, duke ofruar kushtet më të mira të mundshme për të studiuar.

- Përmirësimi i bashkëpunimit ndërfaqultetor dhe ndëruniversitar, veçanërisht në kontekstin e përfshirjes së përmbajtjes në kurrikula që nxisin sjelljen etike dhe shpjegojnë mekanizmat e luftimit të korrupsionit në përputhje me aktet universitare.

- Zbatimi i praktikave dhe standardeve më të mira ndërkombëtare në luftën kundër korrupsionit në arsimin e lartë në kodet etike dhe aktet e brendshme të universiteteve.

- Harmonizimi me detyrimet që rrjedhin nga Ligji për Mbrojtjen e Denoncuesve.

- Informimi dhe promovimi i bashkëpunimit me studentët, organizatat studentore, ombudsmanët e studentëve dhe krijimi i një dialogu të vazhdueshëm ndërmjet studentëve dhe organeve drejtuese të fakulteteve dhe universiteteve nga aspekti i kësaj çështjeje aktuale.

Shkup, 18.12. 2018

Nënshkruesit e Deklaratës

Për Universitetin "Shën Kirili dhe Metodi" nga Shkupi
Rektor, prof. Dr. Nikola Jankulovski

Për Universitetin "Shën Kliment Ohridski" nga Manastiri
Rektor, prof. Dr. Sasho Korunovski

Për Universitetin "Goce Dellçev" nga Shtipi
Rektor, prof. Dr. Blazho Boev

Për Universitetin e Evropës Juglindore
Rektor, prof. Prof. Dr. Zamir Dika

Për Universitetin e Shkencës dhe Teknologjisë së Informacionit "Shën Apostull Pavle"
nga Ohri
Rektor, prof. Dr. Ninoslav Marina

Për Universitetin "Nënë Tereza" nga Shkupi
Rektor, prof. Dr. Azis Polozhani

Për Universitetin e Tetovës
Prorektor, prof. Prof. Dr. Hazir Polozhani

Për Universitetin e parë privat Universitetit Evropian Republika e Maqedonisë,
Rektore, prof. Dr. Lidija Naumovska

Për Universitetin e parë privat FON Universitet nga Shkupi
Rektor, prof. Dr. Nano Ruzhin

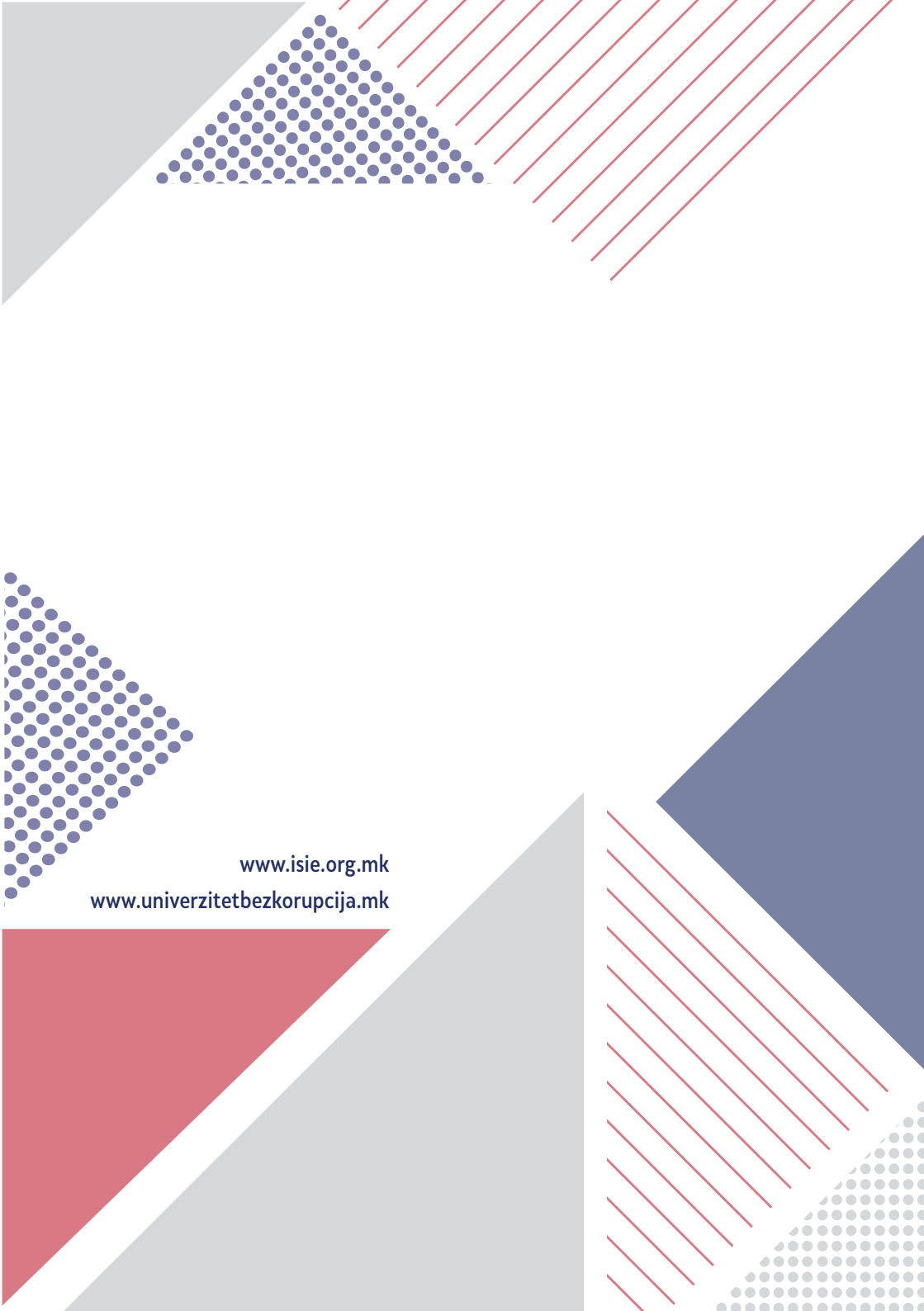
Për Universitetin Ndërkombëtar Ballkanik nga Shkupi
Rektor, prof. Dr. Ismail Kohhajusufoglu

Për Universitetin Ndërkombëtar Vizionin nga Gostivari
Rektor, prof. Dr. Fadil Hoxha

Për Universitetin American College nga Shkupi
Rektor, prof. Dr. Marjan Bojaxhiev

www.isie.org.mk

www.univerzitetbezkorupcija.mk